

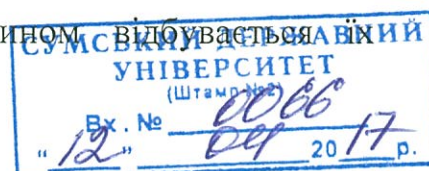
ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Діденко Ірини Вікторівни
на тему: «Методичні засади оцінювання і прогнозування кон'юнктури
депозитного ринку України», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит
у спеціалізовану вчену раду Д 55.051.06 в Сумському державному
університеті

1. Актуальність теми дослідження.

Забезпечення стабільної діяльності фінансового сектору в цілому та банківської системи, зокрема, є одним із базових завдань економічного розвитку в різних країнах світу, в тому числі і в Україні. На сьогодні вона переживає турбулентні часи як у геополітичному, так і в економічному сенсах. Банківська система є особливо чутливою до структурних змін і може стати джерелом подальших зрушень фінансового сектору загалом. Забезпечення стабільності фінансового сектору економіки є невід'ємною частиною успішного розвитку країни. На фінансовому ринку дуже часто може спрацювати «принцип доміно», тобто нестійка ситуація на одному із сегментів ринку може спровокувати падіння всієї фінансової системи. Таким чином всі сегменти фінансового ринку є взаємозалежними між собою і регулювання одного із них повинно корелювати та враховувати специфіку діяльності іншого. Банківській системі, як одному із основних секторів фінансового ринку, та регулюванню діяльності банків, зокрема, приділяється особлива увага, оскільки вони виступають на сьогодні рушійною силою розвитку фінансової системи. Тому під час впровадження тих чи інших регулятивних заходів обов'язково потрібно звертати увагу на кон'юнктуру самого ринку. Оскільки банківська система представлена кредитним та депозитним ринками, важливо розуміти яким чином відбувається

функціонування. З огляду на те, що банки є клієнтоорієнтованими інститутами, забезпеченість ресурсами задля підтримки своєї діяльності відбувається безпосередньо за рахунок депозитного ринку.

Саме на вирішення важливих і актуальних наукових задач спрямована дисертаційна робота Діденко І. В.

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного значення. Пропозиції дисертанта враховані при роботі над науково-дослідними темами в Сумському державному університеті. Зокрема, до звіту за темою «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782) увійшли результати оцінювання рівня конкуренції на депозитному ринку України; за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) – пропозиції щодо трактування сутності депозитів та депозитного ринку; за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер державної реєстрації 0107U012112) – результати оцінювання щодо впливу екзогенних факторів на розвиток кон'юнктури депозитного ринку України.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, викладені в дисертації, у повній мірі досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань економічної теорії, проблем дослідження кон'юнктури ринку, основних тенденцій розвитку банківської системи. Поряд із науковою літературою, автор опрацював законодавчі, нормативно-правові акти, типові методики, статистичну інформацію.

Висновки є логічно обґрунтованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього

використання у процесі оцінювання і прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. Результати дисертації відображено у 15 наукових працях загальним обсягом 4,12 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,6 друк. арк., у тому числі: підрозділ у 1 колективній монографії, 6 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в зарубіжному науковому виданні (з них: 6 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 7 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз основних наукових гіпотез та результатів дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економічну науку про об'єктивні закони розвитку депозитного ринку України та його вплив на вектор і темпи суспільно-економічного розвитку.

Наукові результати в узагальненому вигляді спрямовані на розвиток наявних та обґрунтування нових науково-методичних підходів до оцінювання та прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України..

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, доцільно згрупувати в три блоки.

Перший блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта, що суттєво розширюють категоріально-понятійне поле дослідження та теоретичні засади розвитку кон'юнктури депозитного ринку України

Так, зокрема, у роботі поглиблено розуміння змісту депозитів і запропоновано визначати їх як систему відносин з приводу передачі фізичними та юридичними особами (резидентами чи нерезидентами) тимчасово вільних фінансових ресурсів у формі грошових коштів, цінних паперів, валютних та інших цінностей банкам, кредитним спілкам та інвестиційним компаніям в коротко-, середньо- або довгострокове користування з подальшою компенсацією відсотків, отримувач та розмір яких визначається попитом та пропозицією на депозитному ринку. Даний підхід характеризується рядом суттєвих відмінностей та уточнень порівняно з існуючими трактуваннями сутності депозитів. Зокрема, автор переходить до більш уточненого визначення даного поняття, що дозволило конкретизувати перелік суб'єктів, що можуть залучати депозити, доповнивши їх інвестиційними компаніями, уточнити їх форми (не тільки грошові кошти та банківські метали, а й у формі цінних паперів) та умови, за якими можуть залучатись депозити (існування нульових або від'ємних ставок за депозитами).

Другий блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо розвитку методичних засад оцінювання і прогнозування трьох складових кон'юнктури депозитного ринку: попиту, пропозиції та рівноважної ціни.

Автором проведено аналіз існуючих методик та особливостей оцінювання функцій ринкового попиту і пропозиції в банківському секторі на прикладі різних раїн (Німеччина, Угорщина, Японія, США) (стор. 84 – 93). Було визначено, що не існує єдиної методики оцінювання, яка б була універсальною для всіх країн, оскільки під час її розробки потрібно враховувати тенденції розвитку банківської системи та специфіку економіки

досліджуваної країни. Для моделювання функцій попиту, пропозиції та рівноважної ціни на депозитному ринку автор використав багатofакторне моделювання (стор. 93 – 139). Саме за допомогою даного підходу вдалося вдало формалізувати функціональні залежності між досліджуваними об'єктами. Розроблений підхід досить детально роз'яснює яким чином відбувався відбір незалежних змінних та розкриває природу зв'язків між ними. Як в самій дисертаційній роботі (стор. 138), так і в авторефераті (стор. 9) автор представив схему науково-методичного підходу оцінювання, на якій чітко видно алгоритм всіх необхідних етапів.

У роботі досліджено також процес побудови прогнозу оцінених у попередньому пункті складових кон'юнктури депозитного ринку України. Підібравши відповідний набір методів прогнозування та індикаторів, за допомогою яких можна оцінювати якість побудованих прогнозів, автор представляє отримані результати прогнозування (стор. 164). У процесі прогнозування була проведена велика кількість детальних розрахунків, які представлені в додатках дисертаційного дослідження. Дані результати, зокрема, значення рівноважної ціни, що відрізняється від того, яке було знайдене в попередньому пункті, говорить про те, що депозитний ринок України в найближчій перспективі тільки прагнутиме до свого рівноважного стану.

Третій блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо розвитку методичних засад оцінювання конкуренції на депозитному ринку України.

Автором було розроблено теоретико-методичні засади оцінювання конкуренції в банківській системі загалом та конкретизовано за її сегментами. Безсумнівну цінність даного дослідження складає розроблена дисертантом система із десяти критеріїв для відбору кращої моделі оцінювання рівня конкуренції (табл. 3.1). В даній таблиці визначено ключові характеристики, за якими розділяються моделі та підходи щодо оцінювання рівня конкуренції. Підбір розглянутих критеріїв дозволяє комплексно

проаналізувати моделі і за кількістю позитивних відміток обрати найкращу. Виходячи із такого принципу для оцінювання рівня конкуренції на депозитному ринку України було обрано модель Панзара-Роса.

У роботі удосконалено науково-методичний підхід до дослідження конкурентного середовища на депозитному ринку України, використовуючи модель Панзара-Роса із удосконаленням її базових складових частин. Зокрема це стосується трьох показників, які входять до даної моделі і на основі яких розраховується показник Н-статистика (масштаб діяльності банку, підтримка стійкої діяльності під час впливу зовнішнього середовища, здатність банку захистити своїх вкладників від втрат. Під час оцінки рівня конкуренції автор аргументував та деталізував процес підбору основних показників, включених до моделі Панзара-Роса, а також принцип інтерпретації одержаних значень показника Н-статистика. Процес оцінювання рівня конкуренції, а також його результати представлені в дисертаційній роботі на стор. 195 – 197.

Крім того, у роботі поглиблено методичні засади щодо дослідження конкурентного середовища на депозитному ринку України. Розроблений на основі цих засад підхід дозволяє встановити відповідність між умовами розвитку конкурентного середовища України та європейських країн, а також виявити основні теоретичні закономірності розвитку конкуренції на депозитному ринку України із поправкою на одержані результати відносно функцій попиту і пропозиції.

5. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі формують підґрунтя для оцінювання і прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України. Запропоновані в роботі методичні узагальнення та рекомендації призначені для використання Національним банком України під час удосконалення механізму оцінювання та прогнозування кон'юнктури

депозитного ринку України; банками України – в процесі формування та реалізації депозитної політики.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо оцінювання та прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України впроваджено в діяльність філії Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк» (довідка від 15.06.2016 р. № 25-16/621); щодо оцінювання рівня конкуренції на депозитному ринку – у діяльність Сумської філії ПАТ КБ «Приватбанк» (довідка від 21.07.2016 р. № 197-2016); щодо визначення рівноважної ціни на депозитному ринку – в діяльність відділення «Сумське» ПАТ «Альфа-Банк» (довідка від 13.07.2016 р. № 71161/16).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Дослідження грошово-кредитного ринку», «Гроші та кредит», «Банківські операції», «Аналіз банківської діяльності» (акт від 05.09.2016).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

6.1. Під час формування підходу щодо оцінювання рівня конкуренції на депозитному ринку України на основі моделі Панзара-Роса серед трьох показників, на яких базується розрахунок показника Н-статистики, автор використовує показник масштабу діяльності поруч із відношенням процентних витрат до залучених коштів банку і відношенням резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів банку до його активів (стор. 189 – 191). При цьому доцільно було б також врахувати значення ліквідності банку, яка суттєво впливає на позиціонування банку на депозитному ринку.

6.2. При розробці науково-методичного підходу до формалізації функціональних залежностей попиту і пропозиції на депозитному ринку України в переліку незалежних змінних, які використовувалися при цьому,

роль ціни виконує середньозважена вартість строкових депозитів за даними статистичної звітності банків в національній валюті. Додаткового пояснення потребує вибір саме такого показника.

6.3. У контексті відбору основних чинників, які визначають ціни на депозити (рис. 1.9, стор. 42) автор виділяє лише три: ринковий рівень цін на депозити, структуру депозитної бази банку та загальноекономічний і політичний стан країни. На нашу думку, даний список чинників є занадто звуженим і потребує доповнення, наприклад, особливостями грошово-кредитної політики комерційного банку та центрального банку, стратегії діяльності банку тощо.

6.4. Безумовно, позитивним є той факт, що автор під час оцінювання функцій попиту і пропозиції обрав за період дослідження досить тривалий період дослідження (I квартал 2005 р. – I квартал 2016 р.). Даний період, а зокрема, його початок відзначається значним зростанням частки іноземних банків. В частині роботи, де автор розглядає основні тенденції розвитку банківської системи та депозитного ринку України (стор. 63 – 75) про це говориться, однак під час формалізації функціональних зв'язків між попитом і пропозицією не сказано про врахування даних тенденцій.

6.5. При здійсненні депозитних операцій, комерційні банки використовують різні депозитні інструменти. В роботі на стор. 26 автор включив до переліку цих інструментів депозитні договори, депозитні і ощадні сертифікати. Однак, відповідно до Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами до інструментів також потрібно віднести ощадні книжки.

6.6. В першому пункті дисертаційного дослідження автор піднімає проблему відносно ототожнення понять «вклад» та «депозит». Проте із авторського визначення останнього не є зрозумілою остаточною позицією автора щодо даних термінів.

7. **Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України.** Дисертація Діденко Ірини Вікторівни «Методичні засади оцінювання і прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України» являє собою закінчену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної науково-прикладної задачі розвитку наявних та обґрунтуванні нових науково-методичних підходів щодо оцінювання і прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України.

Тематика дисертаційного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного та регіонального значення. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами), а її автор – Діденко Ірина Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
Начальник філії Сумське обласне управління
АТ «Ощадбанк», м. Суми
кандидат економічних наук

О. В. Радченко